

РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНДАРТУ ВЧИТЕЛЯ

Ольга ВОЛОШИНА,

методист кафедри педагогіки, психології і корекційної освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», кандидат педагогічних наук

Професійний стандарт вчителя визначає педагогічну діяльність як таку, що пов'язана з підвищеним нервово-емоційним та інтелектуальним навантаженням. Ця властивість професії педагога набуває особливого значення в період воєнного стану, коли, за свідченнями аналітиків, психологічний стан значно погіршується. Деякі дослідження показали, що вчителі зазнають великого стресу, коли їм доводиться адаптувати навчання під дистанційний формат, а також перевтомлюються від понаднормової роботи через викладання з дому та укріттів. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває психологічна компетентність вчителя взагалі та здатність усвідомлювати особисті відчуття й почуття, управляти власними емоційними станами, конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу зокрема. Перераховані характеристики тісно пов'язані з психологічним благополуччям вчителя, яке є запорукою його успішної педагогічної діяльності, адже розлади психічного здоров'я, деформація особистості педагога, прояви синдрому емоційного вигорання, відсутність навичок протистояння негативним стресогенним впливам насамперед впливають на його учнів.

Закон України «Про освіту» визначає «компетентність» як динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність».

Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» втілює сучасний підхід до визначення, переліку та опису загальних і професійних компетентностей вчителя.

Відповідно до професійного стандарту, виконання вчителем трудової функції «Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу» передбачає психологічну компетентність, емоційно-етичну компетентність і компетентність педагогічного партнерства. При цьому до психологічної компетентності віднесені наступні вміння: здатність визначати і враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів; здатність використовувати стратегії роботи з учнями, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки, я-ідентичності; здатність сформулювати мотивацію учнів та організувати їхню пізнавальну діяльність; здатність формувати спільноту учнів, у якій кожен відчуває себе її частиною.

Психологічна компетентність є передумовою ефективної педагогічної діяльності, оскільки, високий рівень психологічних знань, умінь та навичок вчителя дозволяє підбирати ефективні форми, методи, прийоми роботи з дітьми

різних вікових груп, враховуючи індивідуальні та вікові психологічні особливості учнів. Компетентність педагогічного партнерства є умовою ефективної комунікації не лише з дітьми, а й іншими учасниками освітнього процесу. Емоційно-етична компетентність забезпечує формування професійно важливих якостей вчителя (рефлексія, емпатія, перцептивні здібності, здатність до самоаналізу); дає можливість адекватно оцінити власні здібності, психологічні особливості; обирати оптимальний варіант поведінки у певній ситуації; регулювати власні емоційні стани.

Базовою основою психологічної компетентності вчителя є знання про вікові та індивідуальні особливості учнів, умови та способи ефективної комунікації.

Актуальним завданням діяльності комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського» в умовах інноваційного розвитку освіти дорослих визначено якісне безперервне підвищення кваліфікації педагогічних та керівних кадрів на засадах компетентнісного підходу, що сприяє професійному розвитку, саморозвитку і самоактуалізації відповідно до сучасних запитів. Науково-педагогічні працівники кафедри педагогіки, психології і корекційної освіти систематично переглядають підходи до формування змісту, вибору форм та методів підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Одним із основних нормативних документів, що регламентують діяльність педагогічного працівника, є Професійний стандарт вчителя. Адже саме ним встановлено умови праці та допуску до роботи, затверджені кваліфікаційні вимоги до професійних компетентностей, які враховуються під час атестації та сертифікації.

Психологічну компетентність віднесено до трудової функції «Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу». Складниками зазначеної компетентності є: здатність визначати і враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів; здатність використовувати стратегії роботи з учнями, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки, я-ідентичності; здатність формувати мотивацію учнів та організувати їхню пізнавальну діяльність; здатність формувати спільноту учнів, у якій кожен відчуває себе її частиною.

Для реалізації завдання з проблеми «Забезпечення розвитку у системі післядипломної педагогічної освіти психологічної компетентності як складової професійного стандарту вчителя закладу загальної середньої освіти» науково-педагогічні працівники кафедри визначили *мету*: формування готовності педагогічних працівників здійснювати трудову функцію «партнерська взаємодія із учасниками освітнього процесу» у відповідності до професійного стандарту за професією вчителя; застосування основ знань із загальної, вікової, педагогічної, соціальної психології та психофізіології у власній професійній діяльності для створення партнерської взаємодії в освітньому процесі та ефективного вирішення професійних задач.

З метою реалізації поставленої мети були сформульовані *завдання*:

- *сприяти формуванню системи знань*: сутності феноменів «самопізнання», «самоконтроль», «ефективне спілкування», «взаємодія», «співробітництво», «саморозвиток», «самореалізація», «Я-концепція», «ідентифікація», «саморегуляція»; принципів і механізмів реалізації психологічної компетентності в аспекті партнерської взаємодії (здатності взаємодіяти з людьми в системі міжособистісних відносин, використовувати психологічні засоби навчання в організації взаємодії в освітній діяльності, знання психологічних основ викладання навчального предмета, вікових особливостей, психічних станів вихованців, закономірностей сприйняття ними змісту навчального матеріалу, здатність управляти емоційними станами; здатність до усвідомленої, конструктивної взаємодії з учасниками освітнього процесу; розширенні досвіду переживання глибинних мотивів діяльності та їхніх виявів у взаємодії з іншими людьми, успішно реалізовувати свій особистісний потенціал, відчувати високий рівень психологічного благополуччя та бути задоволеним життям;

- *сприяти розвитку технологічних умінь* за напрямками: *самопізнання* (уміння адекватно оцінювати власні здібності, можливості, рівень домагань, психологічні особливості, свої сильні і слабкі сторони; уміння усвідомлювати та розуміти власні емоції, вчинки, причини їх виникнення і наслідки, до яких вони призводять; уміння усвідомлювати свій особистісний потенціал, своє місце в житті, в суспільстві; уміння розрізняти особисту і професійну сфери; уміння усвідомлювати власну унікальність; уміння визначати життєві цілі, керуючись своїми потребами, цінностями, нахилами, здібностями); *самоконтроль* (уміння правильно виражати свої почуття; уміння управляти власними емоціями; уміння контролювати емоції, долати тривогу; уміння справлятися зі стресом і розчаруванням, вміти висловлювати їх конструктивним чином; уміння переживати невдачі; уміння долати критичні життєві ситуації; уміння контролювати власну поведінку; уміння мотивувати себе); *ефективне спілкування* (уміння чітко висловлювати свої думки і розуміти різні точки зору; уміння відкрито виражати свої почуття, без тривоги та звинувачень; уміння слухати; уміння розуміти почуття, потреби і проблеми інших людей; уміння будувати ефективну взаємодію в системі міжособистісних відносин; уміння співпереживати; уміння адекватно реагувати на критику; уміння застосовувати ефективні стратегії спілкування залежно від ситуації, будувати партнерські стосунки); *спільна діяльність та співробітництво* (уміння ефективно працювати в команді; уміння адекватно оцінювати свій внесок у спільну діяльність; уміння правильно визначити психологічні особливості учасників освітнього процесу та знаходити індивідуальний підхід до них; уміння будувати стосунки довіри, поваги з іншими людьми; уміння конструктивно розв'язувати конфлікти; реалізовувати партнерську взаємодію у професійній діяльності; розробляти індивідуальну траєкторію розвитку здобувачів, зокрема з особливими освітніми потребами); *саморозвиток та самореалізація* (уміння розробляти програму самовдосконалення; уміння правильно ставити цілі; уміння планувати професійну і особисту діяльність, враховуючи аналіз можливостей і обставин; уміння вдосконалювати свої сильні сторони й розвивати слабкі; уміння

визначати пріоритети й раціонально використовувати час; уміння ефективно працювати з інформацією; володіння основними правилами та прийомами запам'ятовування, способами підтримки уваги; володіння методами розвитку креативності, підвищення ефективності власної інтелектуальної діяльності; навички творчого мислення; уміння самостійно приймати рішення; бути відповідальним, впевненим в собі; уміння позитивно ставитися до себе, інших людей та світу; уміння зосереджуватися на досягненні своєї мети, дотримуватися принципів доброчесності в професійній діяльності);

- *сприяння формуванню системи оцінювання власних умінь та навичок* на основі застосування основ знань із загальної, вікової, педагогічної, соціальної психології та психофізіології для створення партнерської взаємодії в освітньому процесі та ефективного вирішення професійних задач.

Враховуючи зазначене вище, колектив кафедри зосередився над пошуком шляхів удосконалення системи науково-методичного забезпечення розвитку психологічної компетентності педагогічних працівників.

Науково-педагогічні працівники кафедри дослідили зміст поняття «психологічна компетентність». Структурні елементи психологічної компетентності педагога включають п'ять блоків: блок психологічних знань, блок Я-концепції, блок активності, блок саморегуляції та блок професійної самосвідомості.

Можна виокремити такі структурні компоненти поняття «психологічна компетентність»: *особистісний* (розуміння значимості професійно-психологічної компетентності; інтерес до психологічних аспектів професійної діяльності; сформованість професійно необхідних якостей; спрямованість на безперервний розвиток); *ціннісно-мотиваційний* (соціальні норми, толерантність, мотивація досягнень, мотивація до оволодіння психологічними знаннями, ціннісні орієнтації педагога); *рефлексивно-перцептивний* (усвідомлення сприйняття себе суб'єктами освітнього процесу з метою вибору стилю взаємодії, тактики спілкування, уміння керувати емоційними станами, здібності до ідентифікації); *організаторський* (передбачає організацію професійної діяльності з метою підвищення її ефективності); *управлінський* (передбачає прийняття рішень у повсякденних і екстремальних умовах професійної діяльності, аналіз та врахування альтернатив, контроль за перебігом діяльності, оцінка діяльності учасників освітнього процесу); *когнітивний* (являє собою комплекс професійних знань, а також загальної, соціальної, вікової, педагогічної психології, які є необхідними в професійній діяльності педагога); *емоційно-вольовий* (комплекс знань про афективну сферу суб'єктів педагогічного процесу, вміння застосовувати ці знання у своїй професійній діяльності, емпатійність); *рефлексивно-вольовий* (адекватна самооцінка, уміння контролювати результати діяльності, здійснювати емоційно-вольову регуляцію поведінки; професійна відповідальність; здатність організовувати зростання у професійно-психологічній сфері); *самоактуалізуючий* (включає самоконтроль, саморегуляцію та самовдосконалення особистості педагога).

Отже, психологічна компетентність – це інтегрована характеристика рівня професійної підготовленості педагога, яка базується на фундаментальних

психолого-педагогічних знаннях і вироблених комунікативних уміннях, що проявляються в єдності з особистісними якостями в процесі реалізації педагогічної діяльності в освітньому процесі, впливають на характер усієї системи суб'єктно-об'єктних взаємин педагога.

Навчально-методична складова роботи кафедри спрямована на створення програм підвищення кваліфікації, навчально-методичних посібників, методичних та дидактичних матеріалів для проведення лекцій і практичних занять, вибір засобів навчання тощо.

Питання підвищення кваліфікації педагогічних працівників з проблем розвитку психологічної компетентності вчителя враховуються як у процесі розроблення програм з розвитку професійних компетентностей педагогічних працівників, так і під час підготовки до семінарів, практикумів і тренінгів.

Протягом трьох останніх років було розроблено і проведено під час *навчання вчителів різних фахів за програмами підвищення кваліфікації* низку лекцій і практичних занять, які сприяли, зокрема, і розвитку психологічної компетентності вчителів:

«Розвиток загальних та професійних компетентностей вчителя у процесі організації і проведення військово-польових зборів», «Дискримінація у закладі освіти», «Шляхи формування в учасників освітнього процесу культури нетерпимості до проявів дискримінації», «Педагогічна етика: зміст, структура та шляхи удосконалення», Андрагогічні засади розвитку загальних компетентностей педагога», «Емоційно-етична компетентність педагога: зміст і структура» (Жосан О.Е.);

«Сучасні технології педагогіки партнерства», «Безпечне освітнє середовище та шляхи його забезпечення», «Впровадження технологій академічної доброчесності в освітній процес закладу освіти», «Компетентнісний підхід в освіті: європейський досвід і українські перспективи», «Сучасний лідер та виклики нового освітнього простору закладу освіти» (Кендюхова А.А.);

«Особливості роботи з формування вмінь емоційно-вольової сфери в здобувачів освіти дитячого, підліткового та юнацького віку», «Педагогіка партнерства як ключовий аспект нової філософії освіти», «Вікові особливості особистісного розвитку учня НУШ», «Організація роботи з запобігання та припинення булінгу у закладі освіти», «Управління конфліктами і стресами як компонент психологічної компетентності педагога», «Розвиток навичок міжособистісної взаємодії та ефективної комунікації здобувачів освіти», «Технології психосоціальної підтримки учнів в умовах військового стану» (Дметерко Н.В.);

«Конструктивна та екологічна взаємодія в команді психологічного супроводу», «Психолого-педагогічні аспекти розв'язання конфліктних ситуацій в міжособистісній взаємодії», «Психологічний аспект подолання булінгу в освітньому середовищі», «Психолого-педагогічна характеристика дітей з особливими освітніми потребами та особливості роботи з ними в напрямі формування ключових компетентностей, Розвиток професійної ідентифікації педагога», «Сучасні підходи до професійного самовдосконалення педагога», «Персоніфікований підхід до моделювання програми самовдосконалення»,

«Реабілітаційно-корекційний супровід дітей, що зазнали насилля», «Сутність, мета і завдання психолого-педагогічної супроводу школярів з особливими освітніми потребами», «Технології розвитку креативності в освітньому просторі» (Павлюх В.В.);

«Особливості педагогічної взаємодії учня і вчителя в контексті реалізації концепції нової української школи: педагогіка партнерства», «Стиль педагогічного спілкування як основа педагогічної взаємодії. Бар'єри педагогічної взаємодії», «Інклюзія як форма соціалізації дітей з особливими освітніми потребами», «Психологічні аспекти вивчення іноземної мови», Педагогічних потенціал продуктивної комунікації з дітьми», Психолого-педагогічне забезпечення підготовки учнів до ДПА та ЗНО», тренінг «Моя індивідуальність» (Войтко В.В.);

«Безпечне освітнє середовище: психологічний аспект», «Тімбілдінг як інноваційний метод ефективного розвитку колективу» (Волошина О.С.).

Значну увагу проблемі розвитку психологічної компетентності педагогів було приділено під час проведення *педагогічної практики* на базі закладів загальної середньої, спеціальної, спеціалізованої та професійної (професійно-технічної) освіти. Зокрема, на базі Центральноукраїнського будинку художньої та технічної творчості проходила педагогічна практика за темами «Реалізація принципів педагогіки партнерства у виховній роботі», «Стоп булінг!», на базі ліцею «Вікторія-П» було організовано педагогічну практику з проблем «Психологічна підтримка здобувачів в умовах воєнного часу», «Техніки подолання стресових ситуацій». У співпраці з закладами загальної освіти педагогічна практика відбулася за темами «Організація роботи з розв'язання проблеми насильства в школі», «Психофізіологічні особливості дітей та молодших школярів», «Кризи у розвитку особистості підліткового та юнацького віку».

Аналіз діагностичних зрізів матеріалів вихідного діагностування здобувачів освіти навчання за програмами підвищення кваліфікації (тестування та анкетування) виявив наступні зміни щодо розвитку психологічної компетентності педагогічних працівників регіону: поповнено інформацію та розширено усвідомлення складових психологічної компетентності педагога;

- розвинуто технологічні уміння за напрямками: самопізнання, саморегуляція, мотивація, саморозвиток та самореалізація, ефективне спілкування, спільна діяльність та співробітництво, партнерські стосунки, рефлексія;

- удосконалено навички застосування основ знань із загальної, вікової, педагогічної, соціальної психології та психофізіології для створення партнерської взаємодії в освітньому процесі та ефективного вирішення професійних задач;

- актуалізовано важливість психологічної компетентності у побудові партнерської взаємодії учасників освітнього процесу.

Реалізація основних принципів педагогіки партнерства сприяє розвитку психологічної компетентності вчителів. Одним із механізмів партнерської співпраці в освітньому процесі у напрямі розвитку психологічної компетентності

в КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського» є регулярні опитування здобувачів освіти навчання за програмами щодо визначення:

- найбільш актуальної тематики (проблематики), яка розглядалася на заняттях згідно з навчально-тематичним планом курсів та сприяла підвищенню педагогічної майстерності, особистісно професійного рівня здобувачів освіти;
- форм занять, які виявилися найбільш продуктивними для набуття та розвитку професійних компетентностей.

Різноманітні форми організації та проведення навчальних занять на курсах підвищення кваліфікації: лекції, практичні заняття, майстер-класи, тренінги – дають змогу використовувати принципи педагогіки партнерства в роботі викладачів та методистів кафедри ППКО зі здобувачами освіти (слухачами), зокрема, і щодо розвитку їхньої психологічної компетентності. Ефективними проявами співпраці є зацікавленість актуальністю запропонованого матеріалу, подолання пізнавальних утруднень у колективній творчій діяльності, самоаналіз у процесі індивідуального та колективного підбиття підсумків роботи тощо.

Питання розвитку психологічної компетентності вчителя розглядалися також на *семінарах, тренінгах, практикумах* для педагогічних працівників закладів загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти області: семінар «Психолого-педагогічний супровід учнів з девіантною поведінкою» (Молчанова О.М., Павлюх В.В.); тренінг «Методичні аспекти протидії насильству в закладах освіти» (Молчанова О.М.); семінар-практикум «Психолого-педагогічний супровід дітей з дисграфією» (Павлюх В.В.); семінар-практикум «Психолого-педагогічний супровід дітей з гіперактивністю» (Войтко В.В.); семінар «Прийоми та техніки нейропсихологічної корекції розвитку учнів» (Войтко В.В.); семінар-практикум «Психолого-педагогічний супровід дітей з розладами аутичного спектру» (Павлюх В.В.); семінар «Педагогіка партнерства, як основа філософії сучасної освіти» (Кендюхова А.А., Гельбак А.М.); семінар «Сучасні підходи до соціального партнерства в умовах інклюзивного навчання» (Павлюх В.В., Кендюхова А.А.); практикум «Психолого-педагогічна характеристика дітей з особливими освітніми потребами та особливості супроводу в напрямі формування ключових компетентностей» (Павлюх В.В.); семінар «Арт-терапевтичний підхід у наданні корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами» (Дметерко Н.В., Павлюх В.В.); практикум «Психолого-педагогічні корекційні технології при затримці психічного розвитку дітей» (Войтко В.В.).

Питання розвитку психологічної компетентності вчителів висвітлювались у *публікаціях* працівників кафедри:

- Наукова спадщина Григорія Костюка як основа розвитку вітчизняної психолого-педагогічної науки: зб. матер. Обласного науково-практичного семінару 02-06.12.2019, присвяч. 120-річчю від дня народження Г.С. Костюка / уклад. О. Жосан. – Кропивницький: КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2020. – 100 с.;

- Молчанова О.М. Психологічний супровід учнів групи ризику в умовах професійно-технічного закладу освіти. З досвіду роботи практичного психолога

Артеменко Є.М. // Педагогічний вісник. Кропивницький: КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського». – 2020. – № 1-2. – С. 89-93;

- Войтко В. В. Розвиток дрібної та середньої моторики: [практикум для педагога] / В. В. Войтко. Кропивницький: КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2020. – 60 с.;

- Молчанова О.М. Професійне вигорання педагогів як наслідок професійного стресу Педагогічний вісник. Кропивницький: КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського» 2021. – № 1-2. – С. 268-273.

- Молчанова О.М. Розвиток емоційної саморегуляції педагога за допомогою методики «Мандала рівноваги» // Арт-терапія в роботі психолога: інноваційні підходи: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Кропивницький, 20–27.04.2021 р. / уклад. Молчанова О.М.; за заг. ред. Жосана О.Е. – Кропивницький : КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2021. – С. 86-91.

- Кендюхова А.А. Змішане навчання: сутність та переваги використання в сучасних умовах закладу загальної середньої освіти // Шляхи впровадження технології «змішане навчання» в закладах загальної середньої освіти (з досвіду роботи вчителів німецької мови закладів загальної середньої освіти Кіровоградської області) Кропивницький : КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2021. – 22 с.

- Педагогіка партнерства: реалії та перспективи : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 104-й річниці від дня народження В. Сухомлинського, 11-12.10.2022 / уклад. О.Е. Жосан, В.В. Войтко. Кропивницький, 2022. – 378 с.

- Павлюх В.В. Розвиток креативності в учнів різного віку : навч.-метод. посіб. КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2023. – 72 с.

- Войтко В.В. Синдром дефіциту уваги і гіперактивності (СДУГ) у дітей: психолого-педагогічний супровід : навч.-метод. посіб. Кропивницький : КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2023. – 76 с.

- Захист психічного здоров'я учасників освітнього процесу в умовах війни та повоєнного часу : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 105-й річниці від дня народження В. Сухомлинського, 05.05.2023 / уклад. О.Е. Жосан. – Кропивницький : КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2023. – 320 с.

Проблеми розвитку психологічної компетентності педагога набули гостроти та актуальності після початку російсько-української війни. Психічне здоров'я дітей та дорослих під час військових дій є вкрай важливим. Багато людей переживають виснаження, спустошення, втому, відчують тривогу й паніку. Проведена кафедрою 5 травня 2023 року Всеукраїнська науково-практична конференція «Захист психічного здоров'я учасників освітнього процесу в умовах війни та повоєнного часу», присвячена 105-й річниці від дня народження В. Сухомлинського, співorganizаторами якої були Міністерство освіти і науки України, державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти» та комунальний заклад «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського, зібрала

науково-педагогічних та педагогічних працівників закладів вищої, післядипломної освіти, співробітників наукових установ із 22 регіонів України.

Учасники конференції сформулювали корисні поради, як опанувати себе, як допомогти учням та підтримувати здоровий психічний стан у критичних умовах.

Науково-педагогічні працівники кафедри розробили для використання в новому навчальному році у процесі навчання за програмами підвищення кваліфікації:

- *лекцію* «Психологічна підтримка учасників освітнього процесу», що має такі змістові напрями:

- вплив військового конфлікту на психологічний стан учасників освітнього процесу:

- етіологія стресу та методи його подолання;

- особливості психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах війни та у повоєнний час;

- перша психологічна допомога при гострих реакціях на травмівну подію;

- техніки психологічної допомоги для стабілізації психоемоційного стану учасників освітнього процесу: дихальні вправи, техніки м'язової релаксації, техніки арт-терапії, імагінативні техніки;

- засоби емоційної підтримки учнів;

- основні види профілактика і подолання професійного вигорання педагогічних працівників;

- *програму тренінгу* «Психологічна підтримка учасників освітнього процесу», яка охоплює сучасні тенденції освітнього процесу в умовах воєнного та повоєнного часу, передбачає теоретичний та практичний блоки щодо запровадження посттравматичної підтримки. У процесі тренінгу здобувачі освіти (слухачі) знайомляться з феноменологією, механізмами формування посттравматичного стресового розладу, симптомами його прояву, особливостями діагностики і психологічної допомоги особам з посттравматичним стресовим розладом; нормативно-правовими засадами та моделями психологічної підтримки учасників освітнього процесу; формують практичний кейс «Форми і методи психолого-педагогічної підтримки учасників освітнього процесу».

Нові виклики сучасного суспільства вимагають від людини володіння широким діапазоном ключових компетентностей. Однією з ключових компетентностей сучасного фахівця є психологічна компетентність. Психологічна компетентність – це здатність особистості до самопізнання, самоконтролю, до ефективного спілкування і взаємодії з іншими людьми, саморозвитку та самореалізації. Вона дозволяє людині розуміти себе та інших, ефективно адаптуватися до життя у сучасному соціумі, мати гармонійні стосунки з оточенням, успішно реалізовувати свій особистісний потенціал, відчувати високий рівень психологічного благополуччя та бути задоволеною життям. Створена кафедрою спільно з адміністрацією та іншими підрозділами інституту система науково-методичного забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних працівників дозволяє в повному обсязі реалізувати завдання з

розвитку психологічної компетентності вчителя закладу загальної середньої освіти. Подальшого дослідження потребують питання формування психологічної компетентності як цілеспрямованого і структурованого процесу в сучасній системі освіти України, удосконалення критеріїв і методів діагностування рівня розвитку професійної компетентності педагогів, зокрема і психологічної.

Список використаних джерел

1. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 23.12.2020 р. № 2736-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>.
2. Карамушка Л.М. Психічне здоров'я особистості під час війни: як його зберегти та підтримати : метод. рекомендації. К. : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2022. 52 с.
3. Захист психічного здоров'я учасників освітнього процесу в умовах війни та повоєнного часу : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 105-й річниці від дня народження В. Сухомлинського, 05.05.2023 / уклад. О.Е. Жосан. – Кропивницький : КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2023. – 320 с.
4. Педагогіка партнерства: реалії та перспективи : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 104-й річниці від дня народження В. Сухомлинського, 11-12.10.2022 / уклад. О.Е. Жосан, В.В. Войтко. Кропивницький, 2022. – 378 с.
5. Нова Українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkola-compressed.pdf>
6. Бакаленко О. Психологічна компетентність як ключова компетентність сучасного фахівця Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Теорія культури і філософія науки. 2018. Вип. 58. С.132.

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ ПРЕДМЕТА «ЗАХИСТ УКРАЇНИ»: ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ТА МЕТОДИКИ **Олександр ЖОСАН,**

завідувач кафедри педагогіки, психології і корекційної освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», кандидат педагогічних наук

Конституція України визначає захист держави обов'язком громадян України, найважливішою функцією держави. Проблема національної безпеки є однією з ключових у розвитку будь-якого суспільства. Суспільна система, що не здатна забезпечити власну національну безпеку, завжди перебуває на межі ризику свого припинення. Одним із найважливіших елементів державності країни, атрибутом її самостійності, суверенітету, а також суб'єктом міжнародного життя є Збройні Сили.

Готовність Збройних сил України до виконання своїх функцій значною мірою залежить від її особового складу, зокрема підготовленості молоді до проходження військової служби.

Комплектування професійними та вмотивованими військовослужбовцями (Указ Президента України від 25.03.2021 № 121/2021 «Про рішення Ради